

דף פרפראות ראש השנה

לעילוי נשמת: פיליפ בן עזיזה פולט ז"ל

להצלחת: יעקב בן אורה הי"ו - אושרית בת חנה תחי' | מיכאל מאיר בן סמדר הי"ו - יעל חנה בת זהבית תחי'
יחזקאל דוד בן נעמי הי"ו - מוריה חנה בת מזל תחי' לזוג הגון: דוד בן אורה נ"י

חודש הרחמים והסליחות

הזמן המיוחד לשוב אל ה' הוא ימי הרחמים והסליחות חודש אלול ועשרת ימי תשובה. בימים אלו ניתנת לנו הזדמנות מיוחדת, רבי שמשון פינקוס זצ"ל הסביר את ההזדמנות המיוחדת הזאת באופן נפלא: לקהילה אחת לא היה בית כנסת להתפלל, הם השתוקקו בכל ליבם ובכל נפשם להקים בית של קבע לתורה ולתפילה, לרווחת כל בני הקהילה לכבוד השם יתברך. הם התאמצו לגייס תרומות, למצוא תורמים אך הדבר לא עלה בידם. בסופו של דבר הם החליטו להקים קרוואן. פועלים הכינו את התשתית להנחתו, ומשאית ענקית הביאה אותו, ומנוף ענק החל להרים את הקרוואן באויר. מהמשאית יצאו שלושה פועלים, בריונים, שהחלו לכוון את הקרוואן בצורה כזאת שהוא יישב באופן מדויק על התשתית שהוכנה מראש. סובבו אותו קצת ימינה, קצת שמאלה, כמה סנטימטרים קדימה, ושוב ימינה, שמאלה, קדימה, אחורה... לקח להם עשרים דקות עד שהושיבו את הקרוואן על מקומו ושחררו אותו מהמנוף. המנוף התקפל והמשאית נסעה לדרכה. במקום כבר נכחו החשמלאי, האינסטלטור ושאר בעלי המלאכה, שהחלו מיד במלאכתם בו ברגע שהקרוואן הונח במקומו.

לפתע! שוד ושבר! נורא ואיום! זעקה אדירה נשמעה! התברר כי הקרוואן הונח הפוך! הצד בו עומד ארון הקודש הונח בצד מערב! מה עושים? כולם עמדו במקומם כשהם אובדי עצות... עמד שם בחור אחד ותמה: 'רבתי! מה הבעיה? יש לי עצה פשוטה! בואו נרים את הקרוואן ונסובב אותו'... אמרו לו: 'השתגעתי? הרי הקרוואן שוקל כמה טונות! השיב להם הבחור: 'מה זאת אומרת? הרי ראינו מקודם ששלושה אנשים הצליחו לסובב אותו ימינה ושמאלה, קדימה ואחורה, אם כן גם אנחנו נצליח! אמנם לא בעזרת שלושה אנשים אבל בעזרת שלושים יכול נוכל'... 'אוי! טיפש שכמותך! הסבירו לו 'כשהקרוואן היה באויר, והמנוף אחז אותו, עוד אפשר לסובב, להזיז, לשנות... אבל עכשיו כשהקרוואן כבר מונח על מקומו... מאוחר מדי מכדי לשנות!'

הדברים נוקבים ויורדים עד התהום! באלול הכל עוד באויר, שום דבר עוד לא כתוב וחתום... אפשר עוד לשנות! אחרי אלול יהיה כבר מאוחר, לא תהיה אפשרות לשנות! רק באלול יש לנו את ההזדמנות... רבותי! שהדברים האלו לא יהיו 'סתם דיבורים', שהדברים האלו יהיה 'למעשה'! שכל אחד מאיתנו יראה מה עליו לתקן! שכל אחד יתחזק בדקדוק הלכה ובקיום המצוות בשלמות, בשמחה, והשי"ת יהיה בעזרנו, שהרי "הבא ליטרה מסייעין אותו". (מתוך הספר "יחי ראובן")

"המגנט"

כל יהודי בחודש אלול מתחזק ושב בתשובה ומתקרב לבורא עולם, אך ככל שחולפים הימים וימי השנה חולפים ועוברים חוזר הוא לדרגתו הראשונה. וכשמגיע חודש אלול שוב חוזר הוא ומנסה להתעלות ולחזור לדרגות הרוחניות ששואף הוא להעלות להעפיל אליהם. אך אין זו עליה זמנית לצורך ירידה, אלא עליה זו מסמלת את שאיפתו של אותו יהודי, אמנם בכל השנה, הוא לא עומד ומחזיק איתן בכל מה שקיבל עליו בחודש אלול ובראש השנה, אך בכל זאת, מה ששוב מתחזק ומתאמץ לעלות עוד ועוד בחודש אלול מראה על שאיפותיו ויכולותיו, ובאיזו דרגה הוא אוחז. דוגמא נפלאה על מהותו של חודש אלול היה רגיל לומר רבי יוסף צבי שטיגל זצ"ל: ברוסיה השתמשו הרבה בברזל בין השאר לצורך הקמת מסילות הרכבת (הכמעט) אין סופיות. איפה מאכסנים את כמויות הברזל האדירות? במחסני ענק! וכשנגמר המקום במחסנים? מאכסנים אותם בחוץ! עד, עד שיתפנה מקום. ובינתיים הברזל נתון לפגעי הטבע, גשם, שלג. ברזל מחליד במים, והרבה מהמתכות. החלידו, כשהגיע תורם להיכנס למפעל רבים מהברזלים כבר לא נראו כברזלים, החלודה עשתה בהם שמות. מה עושים? איך ניתן לבדוק אם הברזל עדיין טוב? אם ניתן להפיק ממנו משהו? מביאים מגנט! ברזל נמשך למגנט חלודה לא, מעמידים את המגנט מול הברזל, והיה, אם הברזל החלוד נמשך אל המגנט אות הוא כי ניתן לעבוד איתו, כי עדיין "ברזל" הוא, וניתן להפיק ממנו את מירב התועלת...

והנמשל: במשך השנה אנחנו. מחלידים! אלול הוא "המגנט". כאשר יהודי נמשך אל אלול מוכח כי הוא עדיין טוב, כי אפשר לעבוד איתו, כי ניתן להפיק ממנו! במילה אחת: אלול זו "בדיקה מגנטית" של ה"אידישקייט" שלנו... (מוסף שב"ק י"ו)

אפילו דגים שבים רועדים

שאל הגאון הצדיק רבי חיים וולקין זצ"ל, משגיח ישיבת 'עטרת ישראל', מפני מה אומרים שבחודש אלול אפילו דגים שבים רועדים, וכי איזה הבדל ניכר אצל הדגים בין חודש אב לחודש אלול? וכי מדובר בסתם מליצה? היטיב המשגיח לבאר: החייט רואה בדרך הילוכו חליפות, הסנדלר רואה תמיד לנגד עיניו מנעלים, הספר רואה ראשים, תספורות. בדורות קודמים, החיל והרעדה באלול היו כה מוחשיים, שבכל מקום חשו האנשים "אלול", וכאשר ראו דגים בים, ראו אותם 'רועדים', הריכעת אלול! זו הכוונה אפילו דגים שבים רועדים, הכל תלוי במבט של המתבונן. שנזכה להביט כראוי, לחוש ולספוג מדרגות נשגבות אלו, לקראת היום הגדול והנורא בו ספרי חיים וספרי מתים נפתחים לפני הבורא יתברך, בתפילה שניכתב כולנו לחיים טובים וארוכים. (הופיע ב-במה)

אריה שאג לא ירא

שאלו את רבי חיים קניבסקי זצ"ל, מדוע נאמר (עמוס ג' - ח') 'אריה שאג' בלשון עבר, ולא אריה שואג בלשון הווה, הרי בכל שנה ושנה באים הימים הללו מחדש. והשיב, מאמינים בני מאמינים אנו שכל הקורות עמנו בשנה שחלפה כבר נגזר בר"ה, וכשמתבוננים בדברי הימים כי פלוני שהיה עמנו לפני כשנה, בימים הללו כבר איננו, רעהו שהיה אשתקד בימים הללו מ'עשירי העיירה', פשט את רגלו ועתה פושט גם ידו לקבץ נדבות, זה חלה ל"ע וזה הפסיד... הרי אריה שאג בלשון עבר, ר"ל האריה דאשתקד שואג ראו מה נגזר... כמה וכמה אנשים שלא 'חלמו' ולא חשבו שככה יארע להם, וממילא מי לא יירא לקראת השנה החדשה. והדברים תואמים למה שמרגלא בפומיה של ה'סטיפלער' לומר בשם ה'חזון איש', כי 'יראת שמים' בימינו הוא להאמין שכל העובר על האדם בכל השנה נקבע ונגזר כבר בראש השנה שלפניו.

מדוע תוקעים דווקא בשופר באלול

לכאורה אם השופר בא לעורר את ישראל לתשובה, מדוע הוצרכו ל'שופר' אפשר לתקן שבכל עיר ועיר ידרוש החכם 'דרשת התעוררות' בקול חוצב להבות אש. מבאר ה"אור המאיר" זי"ע (עפ"י דבריו בד"ה א"י היתקע), בדרך משל, לעיירה מוקפת חומה שהתגוררו בה עניים ועשירים, והעמידו שומר בפתח העיר שישמרו אותם מן המזיקים והגנבים, והנה כאשר יבחין השומר בכנופיית גנבים המתקרבים לעיר ויצעק גנבים... גנבים... לא יתאספו אצלו כי אם העשירים לבדם הדואגים על כספם ורכושם, ורק הם יסייעו לשומר להתגבר כנגד הגנבים ולגרשם מתחום העיר, ואילו העניים יישארו בבתיהם, כי לא אכפת להם כ"כ אם יכנסו הגנבים בתוך העיר, מאחר שבלאו הכי אין מה לגנוב מהם, אך אם יצעק השומר בקול אש... אש... שהעיירה בוערת וכל הרוצה להציל את נפשו עליו לעזוב את העיר, אזי ימלטו כולם על נפשם. והכי נמי אם היה החכם דורש לפני העם להתחזק בענייני תפילה, היו חלקם אומרים שהם מתפללים כהוגן ואין הדברים מכוונים אליהם, ואם היה מעוררם בלימוד התורה היו התלמידי חכמים מתנערים ואומרים שהם עסקו בתורה כל השנה כולה, ואם היה מוכיחם על ענייני גמילות חסדים היו העסקנים הולכים בלב רגוע, שלא אליהם נאמרה התוכחה, ולכן אמרה תורה לתקוע בשופר בקול רעש גדול, שזה מעורר את כל אחד ואחד לחזור בתשובה בכל מצב שהוא, ולב יודע מרת נפשו והוא עצמו מכיר בנגעי עצמו, וכדוגמת השומר הזועק אש... אש... הגורם לכולם לברוח ממקומם.

סליחה

סליחה יכולה להתפרש בשתי פנים. ישנה סליחה שבה אדם פגע בחברו, ומתחרט על כך, ובא לפייסו, המפייס בא אליו בהכנעה, ובשפה רפה יבקשנו 'סלח לי', אך ישנה סליחה אחרת, אדם הולך בדרך, ולפניו עומד אדם המפריע לו ללכת לדרכו, אף הוא פונה אליו בלשון "סליחה", אך כל כוונתו היא רק לעורר את העומד על הדרך ומפריעו מלהלך, על כן אומר לו 'אנטשולדיקט' - 'סלח לי' - אל תעמוד בדרכי ותן לי לעבור הלאה. **אומר רבי אלימלך בידרמן** כך לענין ימי הסליחות, יש ב' כיתות, יש הבאים אל בוראם ומתחננים אליו בהכנעה שיסלח להם על עוונם כשכוונתם היא לטהר עצמם מכל טינוף ועוון, אך יש מי שאינו אלא אומר, אל תעמוד בדרכי, כאומר תן לי לעבור את אלו הימים וכבר יעברו ויחלפו להם כל הימים הנוראים.

כדלים וכרשים דפקנו דלתך - דלתך דפקנו רחום וחנון

יש להבין מדוע כופלים ואומרים 'כדלים וכרשים דפקנו דלתך - דלתך דפקנו רחום וחנון', מבאר רבי נפתלי טרופ, כי המקבץ נדבות בין פתחי הבתים - פרוטה לפרוטה מצטרפת, אם דלת אחת לא תפתח בפניו, לא יתעב האיש שם זמן רב, אלא ימשיך במלאכתו לדלת הבאה. אמנם, אדם הרעב והצמא שכבר כמה ימים לא בא דבר מאכל לפיו, ומרגיש כי בלא אכילה ושתייה תשוב נשמתו ליוצרה בעוד כמה רגעים, לא יסוב מדלת סגורה לדלת הבאה, אלא ימשיך לדפוק בכל כוחו, עד שיפתחו לו הדלת לרווחה, וישיבו את נפשו, כן אנו אומרים, דלתך דפקנו - כי כביכול אנו מרגישים שבלא... לא נוכל להמשיך, אלא נדפוק ונדפוק עד אשר יפתחו בפנינו השערים, וישיבו את נפשנו בכתיבה וחתימה טובה.

אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם

על הפסוק בתהילים "אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם" (פ"ט - י'), אותו אומרים (חלק מהנוסחים) מידי בוקר בסליחות. הקשה ה"בעל שם טוב" (הו"ד בספר "טובך יביעו") מה עניינם של הגלים לסליחות עמך בית ישראל? ומתרץ, לפני אלפי שנים בעת בריאת העולם קבע הקב"ה גבול לים, עד כאן יגיעו המים ותו לא. ולמרות שיש גלים שמנסים להתרומם ולעבור את הגבול אינן מצליחים.

מסביר הבעש"ט, למרות שהקב"ה תיחם את הגבול מעוניין הגל לעבור אותו ולהגיע ליבשה. כל גל וגל מנסה את מזלו ואינו מתייאש, ולפני שמגיע ליבשה מתרומם מעט, ושוב חוזר אל עצמו ואל הגבולות שקבע לו האלוקים. והקב"ה משבח את הגלים על כך, על העקשנות שהם מפגינים ועל כוח ההתמדה המופלא, בלי להגיע לנקודת משבר. לכן נאמרות מילים הללו לפני סליחות, כדי לדעת שהקב"ה קל מלא רחמים, ומעוניין בטובתנו, וגם אם לא הלכנו בדרך טובה ומרדנו נגדו ח"ו, עדיין יש לנו סיכוי להתקרב אליו בלב שלם, וצריך רק להתמיד ולהתמיד, לנסות ולנסות כמו גלי הים, ולא להישבר לעולם.

הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך

בפתיחת ה'סליחות' אנו אומרים 'הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך', וביאר המגיד מדובנא זי"ע בדרך משל, לאיש אשר אחיו שבק חיים לכל חי, והשאיר אחריו לאנחות ילד קטן, ריחם הלה על בן אחיו שנשאר יתום בודד ואימץ אותו לו כבן, גידלו וחינוכו כשהוא משקיע בו כוחות עצומים לרוב אהבתו אליו. ויהי היום ויגדל הילד עד שהגיע לפרק האיש מקדש, ובו בעת אף בת דודו הגיעה לפרק האשה נקנית, מיד הציעו השדכנים את הבחור לדודו מאמצו, ואכן נתרצה בדבר באומרו 'טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש אחר'.

לא עברו ימים רבים משמחת הנישואין והתברר כי אין הזיווג עולה יפה, ואין הבעל נוהג כראוי לגבי בני ביתו, וכשבאו מים עד נפש נטלה את מטלטליה וחזרה לבית אביה. הלך הבעל לבית דודו ודפק על הדלת, אך אין קול ואין עונה... דודו 'חותנו' אינו מעוניין לראות את פניו לרוב כעסו על שכה נהג בבתו, אך זה המשיך להקיש על הדלת, עד שקרא מאחורי הדלת הנעולה - דודי אהובי ואוהבי, אכן כעסך בצדק הוא, שהרי בתך היא, אך אנא, זכור אל תשכח, כי מלבד זאת הינך גם דודי... כיוצא בדבר באים אנו בבקשת רחמים ותחנונים, אכן 'הגוף' החטיא את הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל, אך מבקשים אנו מהקב"ה, אמת כי הנשמה לך, אך סוף סוף הגוף פעלך, וממילא חוסה על עמלך.

מכניסי רחמים הכניסו רחמינו

בתחינות בסליחות ישנם שאומרים מכניסי רחמים הכניסו רחמינו, מבקשים אנו הכניסו רחמינו, אנא הכניסו את הרחמים שלנו לפני קל בעל הרחמים. ולכאורה מה מקום יש לבקש רחמינו, היה צריך לבקש הכניסו רחמים עלינו? ביאר רבי נחום לבה, על דרך שאמרו חז"ל כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, וממילא מבקשים אנו ממלאכי השרת להכניס רחמינו וזה פועל מידות שהמרחם על אחרים מיד מרחמים עליו,

רבי אהרן לייב שטיינמן הביא מסידור הגר"א בתפילת 'השיבנו', כתוב בחז"ל נאמר במגילת אסתר מרדכי בן שמעי בן קיש, ולמה נקרא שמו קיש ע"ש שהקיש על דלתי רחמים, וביאר הגר"א דב' דלתות הם: א' בליבו של אדם וא' בלב שמים, וכעין שלט רחוק הוא, כשאדם פותח שערי ליבו מיד נפתחים שערי שמים ונשפכים רחמים, וא"כ יש לנו אוצר - המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, וכתב הרבינו יונה 'והוא פתח תקוה נכבד מאד', ועוד אחז"ל כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו (ראש השנה י"ז).

וביתר שאת הוסיף ראש ישיבת "כנסת הגדולה" רבי הלל זקס זצ"ל בשם מרנא ה"חפץ חיים" זיע"א, שכשאדם עושה מעשים טובים על אף שחטא ורושם החטא קיים, אלא שמרחמים עליו מן השמים ומעבירים על כל פשעיו, אבל כשאדם נמנע מלשמוע לשון הרע וסותם אזניו משמיעת דברי לשה"ר ורכילות, זה עדיף על הכל, כי כאן במידה כנגד מידה גם בשמים לא רוצים לשמוע גנותו כלל. והחי יתן אל לבו להתחזק בעניינים אלו שבין אדם לחברו, דברים שצריך להיזהר מהם 'אש', צחוק קטן יכול לעלות ביוקר, וכמו שכתב ה"חתם סופר" (בספר הזיכרון) שאף שהקב"ה מאריך אפו, זה רק בין אדם למקום, בדברים שבין אדם לחברו הקב"ה ממהר לפרוע - וה' יצילנו.

שמחת החג

כתב מרן ה'שפת אמת' זי"ע (ר"ה תרל"ד): 'הנה ר"ה הוא יום חג כמו כל שאר החגים ומועדים, שליבנו מלא שמחה על שבחסדו הגדול נתן לנו השי"ת ימי תשובה ומשפט בכל ראשית שנה, להתנקות מכל חטא, ואנו בני ישראל בטוחים שנצא זכאין בדין, ונכתב לאלתר לחיים בספרן של צדיקים, כדכתיב "ועמך כולם צדיקים". אמנם, כיון שהשטן מקטרג על ישראל על שהם מובטחים בזכיית המשפט יותר מהגויים, ועל מנת למנוע פתחון פה לבני עוולה, צריך שמחה זו להיות נסתרת ונכסית בליבנו, וזהו "בכסה ליום חגיגנו", שמחתינו צריכה להיות בהתכסות ביום חגיגנו'.

"שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה"

נוהגים לטבול החלה והתפוח בדבש. הטעם לטיבול בדבש, אמר ה"שם משמאל" זי"ע (ר"ה תרע"ד ד"ה מנהגנו), הדבש הוא טהור היוצא מן הטמא (שהרי הדבורה עצמה אסורה באכילה) שנהפך הטמא והאסור להיתר גמור (גם הדבורה 'רודפת' את האדם ועוקצת ואילו הדבש הוא הדבר המתוק ביותר). ולא עוד, אלא שכל דבר שטמא שנפל לתוך דבש הותר הוא עצמו באכילה, שנהפך להיות כדבש עצמו (שו"ע יו"ד פ"א - ח'), להורות לנו, שכך יש בידינו כח להפוך את כל מצבינו ברוח ובגשם ביום הזה, ולהפוך את הדינים לרחמים מגולים.

"שנהיה לראש ולא לזנב"

וי"ל: הרי לפעמים מומלץ להיות לזנב שהרי מובא במשנה (אבות ד' - ט"ו) "הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים"? ותירץ בספר "מתוק מדבש" ע"פ הסברו שלרבי אליעזר מדז"קוב על המילה לראש שהיא ראשי תיבות לעשות רצון אבינו שבשמים. וזו היא בקשתנו שנזכה תמיד להיות "לראש" ולעשות את רצון אבינו שבשמים. יש שפירשו, מדרך בעלי חיים שכשרוצים להביט על זנבם הרי הם מסובבים ראשם לאחור, ועל דרך זה אנו מבקשים שנהיה לראש-שנצל את ראש השנה כדבעי, וממילא לא נצטרך בכל השנה להביט לאחור בכאב ובצער מדוע לא נצלנו את ר"ה העבר 'עד תומו'.

"כמו שכבש אברהם אבינו את רחמינו כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו"

כשאברהם אבינו עליו השלום הלך לעקידה בא השטן ושאל אותו: לאן אתה הולך? ואברהם ענה, לעקידה. אמר לו השטן: מה? לשחוט את יצחק? הרי ה' אמר לך כי יצחק יקרא לך זרע ועכשיו אתה אומר שה' ציווה אותך לשחוט אותו? אולי לא שמעת טוב, אולי אתה לא הבנת? אמר לו אברהם: לך מכאן, לא רוצה לשמוע אף מילה. וזו בקשתנו מה', שכשהשטן מקטר יגיד לו הקדוש ברוך הוא: לך מכאן, לא רוצה לשמוע אף מילה, בדיוק כמו שאמר לו אברהם אבינו. וזה רמז במילים: כמו שכבש אברהם אבינו את רחמינו כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו. (בשם רבי אהרן טוסיג שליט"א)

לנצל את הדקות האחרונות

כשנכנס הרה"ק בעל ה"חידושי הרי"ם זיע"א לבית המדרש דקות ספורות לפני ראש השנה, ניגש אל חסיד אחד, תפסו בידו ואמר לו: ראה כי בדקות ספורות אלו עדיין אתה יכול לתקן את כל השנה, שהרי יום אחד בשנה חשוב שנה, ומקצת היום ככולו, וא"כ יש בכוחך לתקן את כל מה שפגמת, ותזכה על ידי כך לכתיבה וחתומה טובה.

"לשמוע קול שופר"

מה המצווה הראשונה בשנה (חוץ מקריאת שמע והמצוות השגרתיות)? תקיעת שופר!!
ואם אדם דיבר ב- 30 תקיעות הראשונות לא יצא ידי חובה. למסקנה: המצווה הראשונה בשנה היא לשתוק ולהקשיב...

רעיון לראש השנה

בשולחן הטהור של מוצאי יום הכפורים תש"ע ישב הרה"ק מ"שומרי אמונים זיע"א בדבקות ובשמחה, וכך אמר:
אנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא בראש השנה "אם כבנים אם כעבדים" ואני מבקש ממך אבינו שבשמים:
"היום תאמצנו", אם לא כבנים או כעבדים, לפחות תקבל אותנו כבנים מאומצים!!

נקודה למחשבה

אחד אמר אל רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע אשר הינו משמש בקודש בר"ה כ'בעל תפילה' ועליו לעיין במחזור להכין עצמו נענה לו האדמו"ר מנדבורנא, הן ה'מחזור' נשאר בדיוק כמו שהיה בשנה שעברה ואין בו שום שינוי, מוטב שתעיין ותבדוק בעצמך מאשר תבדוק במחזור...

הפתגם: הדברים שהשנה החדשה תביא לך תלויים מאוד בדברים שאתה תביא לשנה החדשה!!

יה"ר שנזכה לשנה טובה, שנה בריאה, שנה שמחה, עם חותם חיים, שהתפילות יתקבלו לרחמים ולרצון, ושיושפעו רחמים וחסדים טובים על כל ישראל, אמן.

~ כתיבה וחתומה טובה ~